

עולים להר בטהרה

מכתב חיזוק

"לכו ונעלה אל ה' ה"

"לשכנו תדרשו ובאת שמה" - אחת הדרכים החשובות לדרישת המקדש בימינו היא העלייה להר הבית. העלייה להר כהלכה מבטאת יותר מכל את דרישת המקדש, הן באופן אישי והן מבחינת כלל ישראל.

בנוסף לכך, המקום החשוב ביותר מבחינת מצוות יישוב הארץ וירושתה הוא הר הבית. שומה עלינו לגאול את כל חבלי ארצנו, ובראשם את מקום מקדשנו, ולהשיבם לבעלות ישראל. יבורכו העולים להר הבית, אשר בזכותם מתבררת הריבונות שלנו על ההר וממילא על כל ארץ ישראל.

חשוב להדגיש ולומר:

א. העלייה להר הבית מותרת אך ורק לאחר טבילה במקווה טהרה כהלכה, חליצת נעלי עור ובמורא מקדש.

ב. חובה על העולה להר לדעת את הגבולות המותרים בכניסה, ויש להסתמך בזה רק על תלמיד חכמים מובהקים.

ג. ההימצאות בהר הבית צריכה להיעשות מתוך כווד ראש ויראת שמיים.

ד. מצווה לעודד יהודים לעלות להר הבית על פי כללי ההלכה בלבד, ואסור לעודד או לסייע לעליית אנשים שאינם מקפידים על כללי ההלכה, וכמו כן יש להורות לבאים בשערי ההר שאסור לעלות ללא הקפדה על התנאים הנ"ל.

יהי רצון מלפני שוכן המקום שנוכה לשבת בבית ה', לבקר בהיכלו, לחידוש העבודה ולבניין בית מקדשו במהרה.

בכבוד רב
ובברכת התורה

הגאון הרב דב ליאור שליט"א

הגאון הרב נחום רבינוביץ זצ"ל

הרב אליעזר ולדמן
נשיא ישיבת ניר

הרב ישראל אריאל
ראש ישיבת המקדש וראש מכון המקדש

הרב צפניה דרורי
רב העיר וראש ישיבת קרית שמונה

הרב נעים ולדמן
ראש ישיבת ניר

הרב נחמן כהנא
ראש כולל חזן וזקוקל

הרב עזריה אריאל
רב בית הכנסת משכן שמואל, הר חומה

הרב עידוא אלבה
מכון לרבינו ישיבום קרית ארבע

הרב שאול וינוגרט
ראש ישיבת תום ודעת

הרב שאול דוד בוצ'קו
ראש ישיבת ישיבת אליהו - מכון יעקב

הרב שלמה בנימין
ראש ישיבת כל דעת - שדרות

הרב שלמה רוזנפלד
ראש ישיבת שדמות מחולה

הרב חיים שלמה שושן
ראש ישיבת בית שאן

הרב שמואל דוד
רב העיר עפולה

הרב שמואל מורנו
ר"מ בישיבת דרך עמי

הרב יצחק ברנד
מחבר הספרים בריית יצחק

הרב יצחק הלוי
ר"מ בישיבת הר עציון

הרב יצחק מאיר יעבץ
ר"מ בישיבת דרך חיים

הרב יצחק שילת
ראש ישיבת מעלה אדומים

הרב יקי סביר
ר"מ בישיבת אלון מורה

הרב ישי באב"ד
מרכז היישוב בית אל

הרב ישראל גולדשטיין
רב הישוב מוצק

הרב ישראל שילת
ראש כולל כחברון

הרב מיכה פלד
רב הישוב בית חזקון

הרב מנחם שקובר
ראש המדרשה ידוע המקדש

הרב משה כהן
רב הישוב מעון

הרב משה שפטר
רב הישוב כפר עציון

הרב חיים גרינשפן
ר"מ מצפה ירחו

הרב חיים דב ברייסק
רב עולי חבר העמים וקהילת שבת אחים - פתח תקווה

הרב חיים עוזר חייט
ראש ישיבת מגיל התורה

הרב חיים רטיג
ראש ישיבת בינות, רעננה

הרב יאיר פרנק
רבה של עמונה - עמידן

הרב יואל אריאל
רב הישוב נוב לשעבר

הרב יהודה קרויזר
ראש ישיבת הירצון היהודי ורב הישוב מצפה ירחו

הרב יהודה שלוש
מרכז העיר נתניה

הרב ידועש פרידמן
ר"מ בישיבת המקדש

הרב פרי יואל אליאזר
מרכז היישוב עפולה

הרב יעקב שמעון
ראש ישיבת כפר תחת צבי

הרב בני קלמנון
ראש ישיבת עזריאל

הרב חיים בניהו ברוני
מרכז העיר צפת

הרב בנימין קוסובסקי
ר"מ בישיבת הליכות עולם

הרב גדי ליאור
ר"מ בישיבת ההסדר צפת

הרב גורן גלון
ראש ישיבת הר ברכה

הרב דניאל מייזרס
רב בית מסת מנורת המאור ומת בית שמש א'

הרב דניאל שילת
רבה של קדומים בדימוס

הרב הלל בן שלמה
מחבר ספרים בענייני הר הבית והמקדש

הרב הלל מנצבך
רב קהילה ביר בנימין

הרב חבורן שילת
ראש ישיבת תולדות עזריאל

הרב חיים בן חמו
רב קהילת בית הרבנים ס' - מודיעין

הרב אברהם אורן
ר"מ בישיבת מקור

הרב אברהם גיסר
רב הישוב עפולה

הרב אהרון כהן
רב הישוב יקיר

הרב אלי יעקובוביץ
ראש ישיבת ההסדר צפת

הרב אליהו בלום
ראש ישיבת נהריה

הרב אליהו וובר
ראש כולל הר הבית

הרב אליהו וייני
ראש ישיבת חפיה

הרב אליעזר מלמד
רב הישוב הר ברכה

הרב אליעזר שנקובלסקי
אב"ד ביאר חמדרי

הרב אלדן אליעזר
מונטסונגו

רב קהילת וברו לאברהם שוהם

הרב אריה ליפא
רב קהילה בחוד השרון

תוכן העניינים:

מבוא	עמ' 5
הרב הראשי לישראל הרשל"צ הגאון הרב יצחק ניסים זצ"ל	עמ' 6
הרב הראשי לישראל הגאון הרב שלמה גורן זצ"ל	עמ' 7
רבה של תל אביב יפו הגאון הרב חיים דוד הלוי זצ"ל	עמ' 10
רבה של נתניה הגאון הרב דוד חיים שלוש זצ"ל	עמ' 11
תשובת הגאון הרב נחום אליעזר רבינוביץ' זצ"ל	עמ' 14
רבה של קריית ארבע לשעבר הגאון הרב דב ליאור שליט"א	עמ' 19
רבה של קריית שמונה הגאון הרב צפניה דרורי שליט"א	עמ' 23
רבה של הר ברכה הגאון הרב אליעזר מלמד שליט"א	עמ' 25
רב בית הכנסת משכן שמואל הרב עזריה אריאל שליט"א	עמ' 28

עיצוב ועימוד:
esti31628@gmail.com

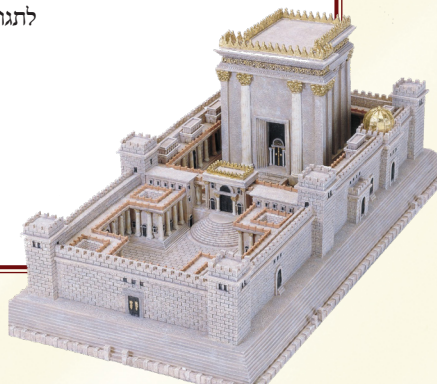
צילום (רוב התמונות):
חיים אלבום,
מטה ארגוני המקדש

הדפסה:
פוטוליין דיגיטל בע"מ
הסתת 21 חולון

מותר ומצווה לשכפל, להעתיק ולהפיץ.

העלויות של הדפסת והפצת החוברות יקרות מאוד, מצווה רבה לתרום!

לתרומות חייגו: 058-4011066
לתגובות: 13harhabait@gmail.com

מבוא

זוכים אנו לראות קמעא קמעא בנחמת ציון ובבניין ירושלים. הר הבית, הר המוריה, שהיה שמם כמעט אלפיים שנה, זוכה שוב לקבל באהבה את בניו. ציון, אשר לא היה לה דורש, הגה זוכה כי 'דורש יש לה'! "כי חזק בריחי שערייך ברך בנייך בקרבך".

רבים מתעוררים לבקש את כבוד השכינה בהר הבית, ומבקשים להסיר את חיי לול הקודש הקיים כעת בהר על ידי אויבנו המחללים את קדושת המקום, כדברי הכתוב "ובאו בה פריצים וחללוה".

מבקשים הם לקיים את דברי הכתוב: "עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֲנֹךְ צִיּוֹן, לְבָשִׁי בְּגָדֵי תַפְאֲרֶתָּהּ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ, כִּי לֹא יוֹסִיף יָבֹא בָךְ עוֹד עָרָל וְטָמֵא: הַתְּנַעֲרִי מֵעַפָּר קוֹמֵי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם הַתְּפַתְחִי מוֹסְרֵי צְוֹאֲרֶךְ שְׂבִיָּהּ בֵּית צִיּוֹן":

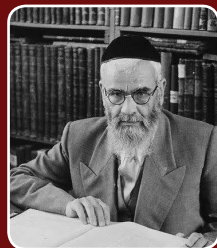
למעשה, רואים אנו שהדבר המביא גאולה להר המוריה יותר מכל, הוא הפקידה של רבבות עמך בית ישראל העולים להר המוריה בקדושה ובטהרה, ומקיימים את דברי הכתוב "לשכנו תדרשו ובאת שמה". ככל שעולים יותר יהודים להר בטהרה ובמורא מקדש, כך אנו זוכים לגאול את מקום השכינה.

בחוברת זו, מובא לפניכם ליקוט מדבריהם של גדולי הפוסקים בדור האחרון אשר כתבו להתיר ולחזק את העלייה להר הבית, תוך הקפדה על הלכות טהרה ומורא מקדש. נציין, שההדגשות בדבריהם הן ברובן שלנו.

אנו תפילה שמתוך ההתעוררות לעלייה להר הבית כהלכה ומכוח קדושת המקום, יתקיים בנו הכתוב "וינהו כל בית ישראל אחרי ה'", "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קודשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון". אמן ואמן.

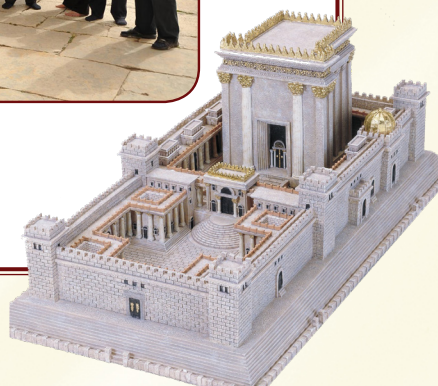
הרב הראשי לישראל הרשל"צ הגאון הרב יצחק ניסים זצ"ל

"מעולם לא פרסם פסק הלכה בנושא העליה להר הבית, אך היחידים שבאו לשאול שאלת חכם, קבלו ממנו היתר לעלות (בתנאי הטהרה הקבועים בהלכה). נימוקו: הר הבית אינו רק בעיה הלכתית, כי אם בעיקר בעיה מדינית חשובה ממדרגה ראשונה, מניעת דריסת רגל יהודי מהר הבית עלולה להתפרש כוויתור על שייכותנו ועל ריבונותנו על ההר, דבר האסור על פי ההלכה.

מפני טעם זה, קבע, אין זה נכון לאסור את העליה להר הבית על כל הרוצה לעלות. איסור העליה להר הבית כמותו כהפקרת הר הבית והסגרתו לידי זרים, וחלילה לנו לעשות כן. אנשי ביתו של הרב הראשי מעידים, שכאשר שמעו דברים אלה מפי אביהם, הם עצמם עלו להר הבית והתפללו שם".

(ספר הלכות קצובות לכלל ולפרט עמ' 51)

הרב הראשי לישראל הגאון הרב שלמה גורן זצ"ל

"אילו היה בידנו לסגור לגמרי את הר הבית בפני נכרים ויהודים גם יחד, ולשמור על קדושתו שלא תחולל ע"י זרים, עד אשר נזכה לבנין בית הבחירה ולשריפת פרה אדומה, כאשר יזרק עלינו מים טהורים לטהרנו מטומאתנו, בוודאי שהיינו בוחרים באפשרות זו, מאשר לפתוח את הר הבית, העזרה, ההיכל וקדשי הקדשים, בפני טמאים ונכרים, שנצטוו והוזהרנו עליהם מבואם אל הקודש. כמו שכתוב: "כי ראתה גוים באו מקדשה אשר ציויתה לא יבואו בקהל לך" (איכה א, י).

אבל לפי המצב הקיים שכל זר ונכרי וכל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, נכנסים כיום לקדש הקדשים באין מפריע, ואין בפניהם שום מחסום ומניעה להכנס להר הבית ולמקום המקדש עצמו, והם מחללים אותו ועושים שם כבתוך שלהם, כמו שכתוב: "ובאו בה פריצים וחללוה" (יחזקאל ז, כב) אם אנו נאסור על עצמינו את זכות הכניסה לצורך תפילה ועבודת השם על הר הבית, יצא שבאופן מעשי, אנו מסגירים את קדש הקדשים של האומה לוואקף המוסלמי. ועוברים לא רק על איסור תורה של "לא תחנם" (דברים ז, ב) שפירושו ההלכתי לא תיתן להם חניה בקרקע, אלא עוברים על כמה וכמה איסורים אחרים, כגון "ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם" (במדבר ה, ג). (ספר הר הבית עמ' 397).

אין ספק שבמקרה כזה, כאשר קיימת סכנה להשתלטות נוכרים על הר המוריה, מותר אפילו להיכנס לשטח העזרה, כדי לא לתת להם חניה בהר ה', כי העלייה של היהודים על ההר במצב זה נחשבת ככיבוש וחזקה ומניעת השתלטות זרים עליו, שלדברי הירושלמי דוחה שבת. כמו שמצינו בירושלמי במס' מועד קטן (פ"ב הל"ד): "ר' יהושע בן לוי

שאל לר' שמעון בן לקיש מהו ליקח בתים מן הגוי? אמר ליה אימת ר' שאל, בשבת? תני בשבת מותר. כיצד הוא עושה, מראה לו כיסין של דינרין והגוי חותם ומעלה לארכיים. שכן מצאנו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת, דכתיב 'כה תעשה ששת ימים', דכתיב 'וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים' (יהושע ו', ג-ד), וכתוב (דברים כ, כ) 'עד רדתה' אפילו בשבת".

משתמע מזה שקניית אדמה בא"י מיד גויים, נחשבת ככיבוש יריחו בשבת... ההשוואה של הירושלמי בין קנין קרקעות מנכרי בא"י לכיבוש יריחו בשבת, מוכיחה כי יש לגאולת הקרקע בא"י מרשות הנכרים, דין כיבוש של א"י, שהוא מצוה מן התורה גם בזמן הזה לדעת הרמב"ן. ויתכן שגם הרמב"ם מודה לו, כמו שמשמע מהירושלמי.

מימין לשמאל: הרב שמואל מורנו, הרב יהודה שלוש, הרב ישראל אריאל

איסור העליה של יהודים על הר הבית הביא להסגרתו של הר הבית למוסלמים

"על אחת כמה וכמה כשמדובר בהר הבית ומקום המקדש. להסגיר אותו לערבים שהם יחללו את קדושתו ויקנו חזקה עליו, ע"י שאנו נדיר רגלינו מלעלות לשם, בוודאי שזה נוגד את ההלכה ויש בזה משום איסור של "לא תחנם" (דברים ז, ב) - לא תיתן להם חנייה בקרקע" (ע"ז ב, א), וגם יש בזה איסור חמור של חילול המקדש, כמו שמקונן הנביא: "על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו. על הר ציון ששמים שוועלים הלכו בו" (איכה ה, יז-יח). שלטון הערבים בהר הבית, חמור מנקודת ההשקפה של ההלכה ומסוכן יותר משועלים, באשר לשועלים אינם מחללים את קדושתו, כהגדרת הנביא: "ובאו בה פרצים וחללוה" (יחזקאל ז, כב).

וכבר קבעו גדולי הפוסקים שבנין וחורבן של ערי יהודה אינו תלוי בזהות תושביהן, אלא בשלטון על הערים הללו. כמו שפסק המגן אברהם (או"ח סימן תקס"א סק"א). עפ"י דברי הבית יוסף בנוגע להלכה: "הרואה ערי יהודה בחורבן אומר ערי קדש היו מדבר וקורע". כותב ע"ה המגן אברהם: "אע"פ שיושבין בהן ישראל... שהאומות מושלים עליהם מקרי חורבן", ומסתבר שאין הדבר תלוי בריבונות החוקית, כי אם בשליטה המעשית על המקום, כל שהנכרים שליטים במקום נחשב המקום כחרב. לכן ברור שהעברת השליטה המעשית על המקום, כל שהנכרים שליטים במקום נחשב המקום כחרב. לכן ברור שהעברת השליטה המעשית היום יומית בהר הבית לוואקף, נחשבת מבחינת ההלכה כאילו גרמנו לחורבנו המחודש של הר הבית...

בוודאי ובוודאי שמצווה להיכנס ולהפגין נוכחות יהודית בהר הבית, כי אין חטא יותר חמור מהסגרת מקום המקדש וקדשי הקדשים של האומה היהודית לערבים, לאחר שזכינו בחדשי ה' לשחרר אותו מידם במלחמת ששת הימים".

(שם עמ' 41)

רבה של תל אביב יפו הגאון הרב חיים דוד הלוי זצ"ל

"יש אמנם החוששים פן ואולי היתר הכניסה יגרור אחריו הכשלת רבים באיסור כרת שייגררו להכנס גם לשטח האסור, או שיכנסו לשטח הר - הבית ללא טבילה וחליצת נעלים כדן. אך לענ"ד אין כדאי בחששות אלה לאסור על עצמנו הכניסה להר - הבית, כי אלה שאינם חוששים לקדושת המקום הלא גם עתה נכנסים הם לפני ולפנים, ומי הוא המפסיד מגזירה זאת רק ידאי ה' שלבם יוצא לעמוד במקום הקרוב ככל האפשר לאותה נקודת אור מופלאה, שבה נגלתה בעבר שכינת ה' באור - בהיר, ושרויה גם בהוה, אם כי בהסתר - פנים. וחזקה על אלה הרוצים לשפוך שיחם ושיגם לפני בוראם במקום קדוש זה, שיוהרו לבל יכשלו באיסור כל שהוא.

זאת ועוד, הלא ידוע הוא שאין אנו רשאים לגזור גזירות מדעתנו לאסור את המזוזה, מאחרי תקופת התלמוד (עיין בשדי - חמד כללים מערכת ג' סימן י"א שציין דעת רבים וגדולים שהסכימו כן, ועיי"ע שם בפאת - השדה סי' ד' שדחה דעת יחיד הסובר שיש מקרים שבהם יכולים חכמי הדורות לגזור גזירות חדשות, והסכים שאין לגזור בשום פנים גזירות חדשות מדעתנו).

מעתה, סיכום ההלכה הוא ברור, שאם תיערך מדידה מוסמכת, ויקבע בדיוק מקום ה"סורג" הנ"ל, יהיה מותר להכנס עד שם, למי שטבל וטוהר עצמו כדין אחרי חליצת - מנעלים" עכ"ל (שו"ת 'עשה לך רב' ח"א סי' טו').

רבה של נתניה הגאון הרב דוד חיים שלוש זצ"ל

"תמו 19 מאות שנה של אבל ושכול על העיר ירושלים החרבה והבוזיה מבלי בניה יושבת, חלפו 19 שנה של מצפה וצפיה ממרומי "הר ציון" שבמדינתנו אל הר המוריה, שזרים שלטו בו. זיכנו ה' ובשנת 1899 לחורבן בית מקדשנו ותפארתנו, ביום כ"ח אייר, הוא החודש בו נוסדה מדינתנו לפני 19 שנה, השיב כח צבאנו בעזרת אלהי הצבאות, את הר בית ה' לעם אשר אבותיו קדשוהו ועשאוהו למבחר המקומות עלי תבל.

אם כי טרם ראויים אנו לברך על המוגמר כי אין אנו יכולים לעלות ולראות בבית הבחירה מפני היר שנשתלחה בו, ולא לדרוך על מקום המקדש כי טמאים לנפש אדם כולנו, כל לב יהודי שואף ונפשו צמאה וכמהה לשפוך שיחו ולהשמיע רנתו בקירוב מקום בגבול המותר, ומשם תחזינה עינינו במקום הקדוש ותכספנה נפשותינו לעלות אליו כדי שה' יראה בתוחלתנו ויבנה לנו בית מקדשנו ויטהרנו מטומאותינו.

עלינו לברר איפוא עד היכן הוא התחום בהר הבית שמותר לכל ישראל שהם טמאי מתים לדרוך בו, ועד היכן גדות ויולדות, חולי מחלות זיבה ובעלי קרי, רשאים להכנס בו...

הרדב"ז סי' תרצ"א כותב: הדבר ברור שתחת הכיפה שם אבן השתיה בלי ספק הנקרא אצלם "אלצכרא" (הסלע)... הרדב"ז אינו מטיל ספק שהסלע שנמצא כיום תחת הכיפה במסגד עומר הוא הוא עצמו אבן השתיה... מסתברת הדעה שהסלע היא אבן השתיה כמו שכתב הרדב"ז, כיון שעל אבן השתיה אמרו שהיתה שם מימות נביאים ראשונים (דוד ושלמה, סוטה מ"ח) כלומר שהם

גילו אותה בנבואה, ואמרו למה נקרא שמה שתיה שממנה נשתת העולם, (יומא נ"ד) וכנראה שהיתה משונה בגודלה המיוחד ותקועה עמוק באדמה, וזה זהה עם הסלע שמפליאה בגודלה, וכמו שסיפר לי השומר הערבי של המסגד שלפני שנים חפרו בקרקע 12 מטר עומק לגלות יסודה ולא הגיעו לקרקע בתולה.

...בין חיבור המשנה שנוצר בה אבן השתיה שהיה 120 שנה אחר החרבן ובין בניית הכיפה על הסלע 600 שנה אחר החרבן לא עברה תקופה ארוכה יחסית והארץ היתה כמעט שממה, ומן הסתם תושבי הארץ העבירו את המסורת על הסלע הקדוש מדור דור לכובשים הערביים שהקימו עליה את מסגדם. והרבה מהיישובים בארץ ומקברות הצדיקים ידועים לנו מהערביים אשר שמרו על המקומות ועל שמותיהם, והם שמרו על אבן השתיה בשם "אלצכרא" שפירושו הסלע.

גם השטח הטופוגרפי של ההר כיום המראה את הסלע במקום הגבוה שבהר מסייע לסברה שהיא היא אבן השתיה שעמדה בבית קו"ק שהיה בחלק הגבוה שבהר הבית.

...הרי אתרנו את מקום העזרה: 38 מטר צפונה מהסלע, 38 מטר מדרומו, כ-20 מטר ממערבו, וקצת יותר מ-85 מטר ממזרחו, ולדעת הירושלמי (ב"ב פ"י ה"ב) ורש"י (מגלה י') ותוס' (מנחות צ"ח) שכתבו שהארון היה באמצע קוה"ק והוא היה מונח על אבן השתיה, נסיף להחמיר עוד 3 אמות במערב ויהיה כ-22 מטר ממערבו...

מהראוי איפוא לקבוע שלטים במקום ולתחום תחומים כדי שידע כל אדם עד היכן מותר לו להיכנס, וכן לקבוע הוראות הכניסה להר הבית כמבואר במשנה, שנאמר "ומקדשי תיראו".

...ולענין התפללה בהר הבית ראוי והגון לקיים בית כנסת בהר הבית כמקום תפלה בהיותו קדוש הרבה יותר מהכתל מערבי... ואם רבים נהו אחרי הכתל שריד בית מקדשנו היחידי שיכלו לגשת אליו בגלותנו, עתה שזכנו ה' והשיב לנו את הר הבית עלינו להודות לו ולהתפלל לפניו במקום הקדוש שהנחיל לנו.

ואם אבותינו בדורות קדומים הקימו בית כנסת על הר הבית עם ספר תורה והתפללו בו, והרמב"ם התפלל בו ביום ה' ששה לירח מרחשון (ספר חרדים התשובה פ"ג) ורב שמואל בר שמשון מרבני צפת בימי ר' אברהם בן הרמב"ם השתטח לפני העזרה (אוצר טוב של ברלינר שנת תרל"ח) מדוע לא נעשה כן אנחנו. ועל

ידי עריכת תפלה בחדר הבית בגבול המותר תשוב השכינה למעונה לכל הפחות במידה מצומצמת, כי כל בי עשרה שכינה שריא, ועל אחת כמה וכמה אם השכינה שורה שם עתה, כדעת רמב"ם, שיש לנו להתקרב אליה וליהנות מזיוה ועל ידי זה יושפע שפע בכל העולמות ויתעוררו הלבבות, תשתכנה הרגשות ותתעלנה הנפשות לתפלה מעומק המחשבה לבנין ארמון על מכונו ושיבת השכינה למעונה בב"א".

הרב נחום אליעזר רבינוביץ' זצ"ל

מיהן כראש ישיבת 'ברכת משה', מחבר פירוש 'יד פשוטה'
על ה'יד-החזקה' לרמב"ם, ושו"ת 'שיח נחום'

שאלה: האם ניתן לעלות להר הבית כיום?

תשובה: בענין זה הדברים ידועים וכבר דשו בהם רבים, ונעיר בקצרה.

דברי הרמב"ם ברורים (הלכות בית הבחירה ז, טו): "ומותר להכניס המת עצמו להר הבית ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם". ברם ישנן טומאות אחרות שבגללן אסור לעלות להר הבית גם מחוץ לעזרה כפי שמפורש ברמב"ם שם: "הר הבית מקודש... שאין זבין וזבות ונדות ויולדות נכנסין לשם".

וראה הלכות בית הבחירה (ח, ז): "אירע קרי באחד מהן, הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל, וחוזר...". והוא ע"פ פסחים (סז, ב): "דאמר רבי יוחנן: מחילות לא נתקדשו, ובעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות".

נמצאת השאלה יש בה שני סעיפים:

א) האם ניתן להיטהר מאותן הטומאות המונעות כניסה להר הבית?

ב) האם ניתן לברר היכן הוא שטח הר הבית שבבואי אינו חלק מן החיל והעזרות?

והנה באשר לשאלה הראשונה, אפילו אם נחוש להחמיר בכל הספיקות - דהיינו שמא הוא טמא בזיבה גדולה, ואין טבול יום נכנס להר הבית, ואין להכניס כלים מטמאים להר הבית ועוד - הרי ניתן לספור ז', ויטבול במעין מים חיים המטהר מטומאת זיבה, ויזהר מקרי, וימתין להערב שמש ויעלה למחר, וליתר שאת יטבול גם ביום לפני הכניסה, וגם יטביל בגדיו וכליו מראש כך שלא יכניס דבר טמא בטומאות האסורות בהר הבית. אמנם כמובן, עדיין

¹ פורסם באתר ישיבת 'ברכת משה' - מעלה אדומים, ונדפס בספר 'המחזיר שכינתו לציון ח"א'.

ישאר טמא מת וספק מחוסר כיפורים, אבל זה אינו מעכב להיכנס להר הבית כנ"ל.

ברם למעשה, מי שלא ראה זוב ממש, אינו חושש לזיבה אלא הולכין אחר הרוב, שרוב בני האדם אינם זבים. וצריך להיטהר רק מטומאת קרי בלבד ולכן מספיקה טבילה במקוה, ואין צריך מים חיים. לפיכך: צריך לטבול במקוה קודם כניסה להר הבית, ויזהר שלא יישן אחר הטבילה משום חשש שמא יראה קרי.

אשר לשאלה השניה, ישנה מחלוקת בין החכמים על גבולות החיל והעזרות, אבל לכל הדעות ברור שאם אדם הולך בתוך החומות צמוד ממש לחומות העכשוויות, אין ספק שאינו נכנס לשטח החיל והעזרות. ואפילו יתכן שישנם שם שטחים שאינם קדושים אפילו בקדושת הר הבית בלבד, וראה מאמרו של ידידי הרה"ג יצחק שילת שליט"א (תחומין ז, עמ' 489-512).

כבר קבע הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ז, א-ד): "מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו... ואיזו היא יראתו? שלא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו... או באבק שעל רגליו... ואין צריך לומר שאסור לרוק בכל הר הבית... ולא יכנס לו אלא לדבר מצוה... יוצאין מן המקדש כמו שפוסע אחר תפלה לאחוריו, כל זה ליראה מן המקדש".

לכאורה יש כאן כפילות שלא לצורך: פתח תחילה "ואיזו היא יראתו?", ופתח שוב "כל זה ליראה מן המקדש". ברם לכאורה היה מקום לחשוב שמצוות יראה אע"פ שהיא מצוות עשה מתקיימת בשב ואל תעשה. כלומר, מי שאינו מתקרב למקדש כלל ואינו נמצא בסביבתו ודאי שאינו פורץ שום גדר ובכך קיים מצוה זו. אבל אין לפרש כך.

מצות יראה היא מצווה חיובית המתקיימת בקום ועשה (וכעניין מצוות יראה לגבי הורים וכן לגבי השי"ת). כלומר,

רק מי שנתקרב למקום המקדש ונכנס עד למקום שמותר להיכנס ונזהר שלא לפרוץ הגבולות ומקפיד על ההלכות המוזכרות במצוות 'יראה' - כגון: מסיר נעליו לפני

הכניסה, חוזר לאחוריו ביציאתו והוא הדין למי שטובל לקראת עלייתו, בכך מקיים את מצוות העשה של יראה.

וכתב שם (הלכות ה-י): "לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה..."

מפני שהוא מכוון כנגד קדש הקדשים, וכל הנכנס לעזרה יהלך בנחת במקום שמותר לו להיכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני האדון ה' שאמר 'והיו עיני ולבי שם כל הימים', ומהלך באימה ויראה ופחד ורעדה שנאמר 'בבית - להים' נהלך ברגש'. ואסור לכל אדם לישוב בכל העזרה...אף על פי שהמקדש היום חרב בעוונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו לא יכנס אלא למקום שמותר להיכנס שם, ולא ישב בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד המזרח...שאף על פי שחרב בקדושתו עומד".

ולהלן שם (הלכה יא) הוא מסביר: "ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער נקנור כמחנה לוייה, ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה".

אמנם בודאי התפילה בחר הבית שהוא שער השמים היא מצוה גדולה, ומקרא מלא דיבר הכתוב (מלכים א ח, לג-לד): "ושבו אליך והודו את שמך והתפללו והתחננו אליך בבית הזה ואתה תשמע השמים".

אלא לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, ואם ח"ו תהא תפילתו מן השפה ולחוץ וכמצוות אנשים מלומדה ר"ל, מי יערוב לו שלא על כך נאמר 'מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי?' לפיכך, יזהר אדם מאוד מאוד, ולפענ"ד זאת היא אחת הסיבות שכמה גדולים נמנעו מלהורות היתר לעלות, ואף נמנעו בעצמם לעלות מפני הפחד והיראה כי מה נורא המקום הזה.

ברם, כזאת מצאנו גם במצוות כיבוד ויראה להורים. מצינו בגמרא (קידושין לא, א): "אמר ר' יוחנן, אשרי מי שלא חמאן" פירש רש"י שם: "שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם". ברם הגמרא שם מסבירה מיד: "ר' יוחנן כי עברתו אימו - מת אביו; ילדתו - מתה אמו". כלומר, אדם שנתינתם מאביו ואמו ר"ל מתנחם בטיעון הזה שלכל הפחות לא יכשל בעבירה על מצוות כיבודם ויראתם, שהרי הוא מופקע ממצוה זו. אבל אוי לו לבן אדם כזה. כך אנו בגלותנו נתרחקנו מארצנו וממקדשנו ולא יכולנו לעלות ולעמוד לפני ה', התנחמנו בכך שהופקענו ממצוה יקרה זו - אלא שבכך על כל פנים ניצלנו מלהכשל בעבירה על המצוה.

אולם אין ספק שרק מי שנכנס להר הבית והוא מודע כי הוא עומד לפני מחנה שכינה, מסוגל להרגיש את יראת הרוממות שנצטוונו עליה 'מקדשי תיראו'.

וכה הם דברי רבינו הגדול בספר המצוות (עשה כא): "הציווי שנצטוונו ליראה את הבית הזה הנזכר מאד מאד, עד

שנקבע לו בלבנו מקום היראה וההערצה, וזו היא מוראת המקדש והוא אמרו
תעלה 'ומקדשי תיראו'."

וגם שם הוא חוזר על כך: "זוה חובה לעולם אפילו בזמננו זה שהוא חרב". וכבר
הובא לעיל שבכל הזהירויות הנמנות, האדם מקיים מצוה זו.

הרי מבואר כי כאשר אדם נכנס להר ונוהג בזהירות הראויה ופורש ממקום
שצריך לפרוש - אז מקיים בכך מצוות יראה, אבל אם אינו בא לשם כלל אין זה
אלא כמתעלם ממצוות מורא מקדש ואין בכך לא יראה ולא כבוד.

וכבר הורה לנו במשלו הנפלא (מורה ג, נא): "מי שהגיע עד כדי שנכנס לרחבת החצר
ונמצא עם המלך במקום אחד והוא חצר המלך..." אשרי מי שהגיע למדרגה זו.
ומאידך, אין הוא משבח את "הפונים לחצר המלך להכנס אליו אלא שלא ראו
כלל חצר המלך... הם עמי הארץ העוסקים במצוות".

אמנם יש להקפיד על ההלכות הנדרשות לעולים להר הבית, ובוודאי שמי שעולה
יש לו ללמוד אותן, ואלו הן העיקריות:

א) טבילה והקפדה מדיני חציצה - הואיל ובטומאת קרי אסור לשהות בהר
הבית - לפיכך, חייב לטבול במקווה מי שרוצה לעלות להר הבית כדי להיטהר
מטומאה זו. לזאת צריך טבילה וטבילה דווקא, ולא תועיל שפיכת ט' קבין שנהגו
לתפילה. וצריך להקפיד שלא תהיה בגופו שום חציצה ולפני טבילתו יברך, ואל
יטבול אלא פעם אחת בלבד טבילת כל גופו כראוי.

ב) העליה במנעלי בד - בענין מנעלים כבר נתבאר שנעלי בד דינם כגרביים
ולא כמנעל ובכך גם אין אבק ברגליו.

ג) מורא מקדש בעת הליכתו - כגון אי הפנית הראש, חוזר
לאחוריו ביציאתו.

ד) כבר כתבתי בספרי שו"ת שיח נחום (סי' לח) שמי
שעולה להר הבית במקומות המותרים ודאי צריך לקרוע,
אך אין צורך לקרוע פעמיים על הכותל ועל הר הבית,
ויאמר הפסוק ישעיה סד, ט-י: 'בית
קדשנו ותפארתנו אשר הללך אבותינו
היה לשרפת אש וכל מחמדינו היה
לחרבה'. הכל כמבואר בהלכות
תעניות ה, טז. וישפוך שיחו לפני ה'.

לסיכום:

לפענ"ד העובדה שיהודים רבים אינם עולים למקום המקדש מעודדת את אויבינו לחשוב שכבר נתיאשנו ח"ו ממנו, וגם המנהיגות החלשה שלנו סבורה שלא אכפת לאף אחד אם ח"ו יוותרו על מקום מקדשנו. לפיכך, יש להוסיף בהעלאת המודעות לחורבן בית מקדשנו במעשים, וצריך לעלות להר הבית ולהלך היכן שמוותר, מתוך הקפדה הן בעת הכנות ההלכתיות לעליה, והן בעת ההליכה בהר הבית ושמירת מזרא מקדש ובכך נקיים מצות עשה 'ומקדשי תיראו'.
 בחסדי ד' זכינו לראות בבנין ירושלים, אולם עומדים אנו כחסרי אונים מול ההר השומם, והשכינה שלא זזה משם מבודדת כי אין הבנים פוקדים את חצרות ה'.
 והמשורר הא-להי קורא לנו: 'בואו שערינו בתודה חצרותיו בתהלה'.

הגאון הרב דב ליאור שליט"א

התבקשתי להגיב על הפרסומים בימים האחרונים (פורסם ב"ז בחשוון תשע"ו) על אודות איסור עליית יהודים אל הר המוריה, בתוספת קשה שהרבנים המתירים את העלייה הם הגורמים את גל הטרור שמשתולל בימים האחרונים.

מתחם ההר איננו מקשה אחת מבחינה הלכתית.

אני מוצא לנכון להתייחס קודם לעצם העלייה להר: האם היא אסורה או מותרת? האם זה כולל את כל האזור הנמצא בתוך חומת ההר, או רק את מקצתו?

ידועה שיטת הרמב"ם, אשר פסק בהלכות בית הבחירה פרק ו' שקדושת המלך שלמה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. משמעות הדבר היא שגם לאחר חורבן הארץ בימי מלכות בבל, אף שקדושת הארץ למצוותיה פקעה, קדושת המקדש אינה בטלה, מפני שנתקדשה בקדושה לעולם מפני השכינה - ושכינה אינה בטלה. וכן פסק ה'מגן אברהם' ב'אורח חיים' סימן תקס"א והובא להלכה ב'משנה ברורה' סעיף קטן ד.

כמו כן ישנה תשובה ארוכה בספר 'משפט כהן' סימן צ"ו, שבו נזקק

מרון הראי"ה קוק זצ"ל לברר שהלכה כרמב"ם שאסורה הכניסה

למקום המקדש (מחנה שכינה) גם בזמן הזה, משום שהיו

כאלה שרצו להיתלות בדעת הראב"ד כאילו אין איסור

כניסה לשם בזמננו. הדבר קרה בעקבות כניסתו של

הברון בנימין רוטשילד להר הבית, ומרן הרב הכריע

חד-משמעית שהמקום עומד בקדושתו

ואין להיכנס שם משום שאיננו יכולים

להיטהר מטומאת מת (לצורך כך נדרש

אפר פרה אדומה). לשאר טומאות

מועילה טבילה רגילה.

בזמנו של הרב קוק טרם מדדו את ההר, כי השאלה לא הייתה עד היכן ואיפה מותרת הכניסה. השאלה העקרונית הייתה אם קיימת קדושה במחנה שכינה בזמן הזה. אולם בדורנו, שזכינו בחסדי השם לשחרור ירושלים כולה במלחמת ששת הימים, הרב שלמה גורן זצ"ל ועוד כמה תלמידי חכמים מומחים ערכו מדידות במקום ולקחו בחשבון את הספק: האם אבן הסחרה, האבן שכיום מצויה תחת כיפת הסלע, היא השיתין - דהיינו נקבים בגוף המזבח - או שהיא אבן השתייה, מקום קודש-הקודשים? וכן המחלוקת לגבי אורך האמה: האם היא בת 48 סנטימטרים, או קרובה יותר לשישים סנטימטרים? ונקטו הללו לחומרה שכל מקום שיש ספק שאולי זהו מחנה שכינה, ודאי שאין שום היתר לעלות אליו.

אותם רבנים המתירים, הרשו את העלייה רק למקום שהוא במצב של "מחנה לווי" - כלומר לשאר הר הבית, אבל לא למחנה שכינה, מקום המקדש גופו, שהוא העזרה והחיל. אני סבור שהמתווכחים אינם מדברים על אותו המקום, שהרי לגבי מחנה שכינה כולם מודים שאסור לבוא בתחמו, וכל שמתירים הוא רק למחנה לווי ולתוספת של הורדוס, שתוספת זו דינה קל יותר כשאר ירושלים. לכן לא שייך לומר כלפי המתירים שהם עוברים חלילה על איסור כרת: זו טעות גדולה להטיח האשמה כבדה כזו בתלמידי חכמים. יש כאלו שרצו מצד הספק לאסור כניסה לכל מתחם ההר, מכיוון שלדעתם כולו מצוי בספק איסור.

אולם לאחר הברורים הגדולים שערך הרב גורן זצ"ל לגבי המתחם, המתירים שוכנעו שרוב שטח ההר איננו בגדר ספק כלל. לכן מבחינה הלכתית, מי שיש לו ספק אינו יכול לומר "אתה עובר על איסור כרת" כלפי מי שברור לו שאין זה נכון. וכן בספר 'הקודש והמקדש' של הרב יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי זצ"ל (בעל 'לוח ארץ ישראל') חלק ה' סימן ט', קרא המחבר להקמת בית כנסת על הר הבית עם פירוט מידות שסימן בספרו. מובן שקריאתו אז הייתה כקול קורא במדבר.

יחס רבני הדור הקודם לעלייה להר

עד כה דיברתי מצד ההלכה, אולם עלו עוד כל מיני חששות. כך למשל, אם יעלו באי ההר ברשות הרבנים למקומות המותרים, אזי עלולים לחלל את הקודש ויכנסו גם למקומות האסורים. על כך ניתן לומר בפשטות: כלפי מי הדברים אמורים? הרי אנו מדברים אל אנשי תורה ואמונה שכל רצונם הוא שמירת קדושת המקום, ואם אומרים להם עד היכן ניתן ללכת לא יתקדמו מעבר לכך. אנשים שלא אכפת

להם מההלכה בלאו הכי הולכים בכל מקום בהר, ולכן לא שייך לומר שאלה המקפידים יגרמו לאחרים ללכת במקום האסור.

אלא שמיד אחרי שחרור המקום, לפני שהרב גורן זצ"ל בירר ומדד את תחומי המקום, מכיוון שעם ניצחון מלחמת ששת הימים נוצרה כאן לפתע מציאות חדשה המאפשרת בקלות כניסה למקום האסור - אזי בשביל להדגיש ולהזכיר לציבור שמקום המקדש בקדושתו עומד, והיות ובעיני הציבור הרחב כל המתחם, שלא היה מוכר כלל, נתפס כמקשה אחת, פרסמו רבנים בשנת תשכ"ז את הכרוז האוסר עלייה להר. כמו כן לא התעוררה אז שאלת הריבונות על הר הבית.

בנוסף, יש לדייק במה שמצטטים בשם החותמים דאז: מורנו ורבנו הרב צבי יהודה זצ"ל אמנם חתום על הכרוז, אך הוא הוסיף אחר כך ואמר לא פעם אחת ש"משטרת ישראל והרבנות הצבאית צריכים להיות שם" - כך מסר לי עמיתי הרב אליעזר ולדמן שליט"א משמו. כלומר, מניעת העלייה להר מותנית בכך שהמקום נתון בשליטת צה"ל באמצעות הרבנות הצבאית, וכן בשליטת משטרת ישראל. ואכן, במשך תקופה קצרה מאוד הרבנות הצבאית שלטה בהר. אולם המציאות כיום השתנתה מאז.

כמובן על העולים לקבל קודם הדרכה וללמוד את מפת המקום - בפעם הראשונה מומלץ לעלות להר עם מי שמכיר להיכן אסור להיכנס ולהיכן מותר - ולאחר טבילה כשרה, בכבוד ראש ומתוך מורא מקדש.

כמו כן כתב מרן הראי"ה קוק זצ"ל בשעתו (בשנת תר"ץ-1930, מופיע במאמר "מאחורי כתרנו" בספר לנתיבות ישראל), כשרצו למנוע מיהודים להגיע לכותל המערבי: "לא נשיג שלומנו וביטחוננו בויתור על זכותנו הא-לוהית על שריד בית מקדשנו".

וכן כתב הרב שלמה זלמן רענן הי"ד, נכדו של הראי"ה קוק אשר למד עם הרב צבי יהודה קוק בחברותא ספר 'משפט כהן' ואת התשובה הנ"ל: "זה דבר ברור ללא צל של ספק כי הסבא הראי"ה קוק ובנו הרצי"ה קוק זצ"ל לא אסרו

לעלות במקומות המותרים, ובוודאי מצווה גדולה לרשת את המקום המקודש מידי זרים, ואך ורק באופן המותר" (הודפס בסוף ספר 'נשמה של שבת', עמוד 410).

חשוב לציין שגם ה'ראשון לציון' והרב הראשי לישראל לשעבר הרב מרדכי אליהו זצ"ל קרא להקים בית כנסת על הר הבית. וכך הוא כתב בחוות דעת על מאמרו של הרב זלמן קורן שליט"א, העוסק בהגדרת המקומות המותרים בהר הבית (הודפס ב'תחומין' חלק ג', עמוד 423): "עיינתי בדברי כבוד תורתו (...) העיר והאיר עיני חכמים בסוגיה סבוכה זו, תחם תחומין וגדר גדרות במקום המקדש, ותרגמם הלכה למעשה, ויפה כתב ויפה ערך וטוב הנהיר (...) אולם לפי המצב הנוכחי חוזר אני לעניות דעתי על הצעתי, והיא לבנות בית כנסת ומקום לתורה ולתפילה בשטח המותר להיכנס אליו. והכניסה והיציאה תהא מבוקרת, שאין אפשרות ללכת יותר ממקום המותר, ובזה אנו לא גורמים לאחרים לדרוך על מקום אדמת קודש".

אמנם הרב הראשי לישראל לשעבר הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל לא התיר בפומבי לעלות להר, אך מסר לי הרב ישראל שליסל שליט"א, חתנו של הרב שלמה זלמן רענן הי"ד שהיה נכדו של הרב קוק זצ"ל, שבשיחה אישית עם הרב שפירא התיר לו לעלות במקומות המותרים. כמובן, גם הרב הראשי לישראל לשעבר הרב גורן זצ"ל קרא לעלות להר הבית במקומות המותרים, ואף חיבר ספר מיוחד בנושא.

הקשר האמיתי בין הטרור להר

צודקים אלו שטענו כי גל הטרור הנוכחי קרה בגלל פעולות המתבצעות על הר הבית, אך הדבר הוא בדיוק הפוך מכוונתם. אין לי ספק שאדישות הציבור כלפי הר הבית ואי האכפתיות שלו מעוררים קטרוג גדול על עם ישראל בשמיים, חס וחלילה. הרי בדורנו זכינו במלחמת ששת הימים לגילוי נסים גדולים ולשחרור ארצנו. ההנהגה שלנו הסגירה במו ידיה את הר הבית ואת מערת המכפלה בחזרה לידי המחבלים, ולכן אנו סובלים היום מהתגברות הטרור.

שומה עלינו לגאול את כל חבלי ארצנו, ובראשם את מקום מקדשנו, ולהשיבם לבעלות עם ישראל. איני אומר שאנו מסוגלים היום לבנות את המקדש, אבל צריכה להיות בעלות וריבונות שלנו עליו. אם אנו משלימים עם החרפה והביזיון שמקום מקדשנו נתון למשיסה בידי המחבלים ועוברים על כך לסדר היום, אנו נעשים באמצעות המחבלים שפוגעים בבני עמנו יום-יום.

הגאון הרב צפניה דרורי שליט"א

הרב צבי טאו כתב חוברת ובה כתב כי העלייה להר הבית אינה לרוח חכמים, שהרי אין להיכנס לשטח המקדש ללא צורך ואף לכהן טהור שאין לו עבודה אסור להיכנס. מכאן הוא מסיק שהריחוק מהמקדש מקרב את האדם יותר מאשר הביקור התדיר בו.

לדעתי אין להביא ראיה מדין זה בהקשר לעלייה להר הבית לשטח עזרת הלויים, שם הכניסה מותרת לכל מי שטבל לקריו. בשטח המדובר אין מגבלת עלייה וכתוב במפורש שכל המרבה לעלות זוכה במורא מקדש. מההיסטוריה אפשר לראות שישאל הרבו לעלות אל ההר בטהרה, וכשהפסיקו לעלות נאמר "ירושלים דורש אין לה".

ישנם תנאים לעלייה להר הבית: מורא מקדש, ללא נעליים ובטבילת טהרה במקווה שכשר לטהרת נשים. מכאן רואים שיש מצווה לעלות - וכך כותב הרמב"ם על עצמו שעלה להתפלל במקום וכן ראשונים אחרים שעלו להר. מנהג א"י הוא לעלות, כמו שכותב חסיד ברסלב מצפת בשנת 1860 שהיו עולים הוא וחבריו למקום המותר עד שהערבים ביזו אותם ומנעו מהם להתפלל ולכן הפסיקו לעלות.

אין שום מקור שבו נאסר לעלות לעזרת הלויים, אזהרות על העלייה להר נאמרו רק כדי למנוע מעמי הארץ להיכנס למקום המקדש עצמו ולא לעזרת הלויים. מרבים לצטט את דברי הרב קוק באגרות (חלק ב' סימן רפה), שם הרב מותח ביקורת בלשון קשה על עלייתו של הברון רוטשילד למקום המקדש עצמו, אשר אין לאף אדם בישראל רשות להיכנס לשם. הסיבה שהרב קוק יצא בשעתו נגד כניסת רוטשילד

למקום המקדש הייתה מתוך חשש שהמון העם יחשוב שמותר לעלות להר בלי להיטהר ושההלכה כמו הראב"ד ולכן יעלו גם למקום המקדש. מסיבה זו חשש שאם לא יאסור את העלייה לכל הר הבית עלול המקרה לחזור על עצמו ורבים נוספים ייכשלו באיסור כרת.

הסיבה להחלטת הרבנות בשעתו לא לעלות להר הבית הייתה גם היא מסיבה אחת, והיא- חשש שעמי הארץ יעלו אל ההר בלי להיטהר וייכנסו למקומות אסורים. אולם, המציאות הוכיחה שעמי הארץ עולים למרות התנגדות הרבנות והדבר שדווקא כן מונע עלייה לא בטהרה הוא הדרכתם של היחידים יראי דבר ה' שעולים בטהרה ומדריכים את יתר העם מהי הדרך הנכונה לעלייה.

כיום הרבנות מסתפקת בהודעה שאסור להיכנס מפני שאיננו טהורים, אך את חיילי צה"ל מביאים לכנסיית הקבר ולמקום המקדש ואיש אינו מורה על מורא מקדש חוץ מיראי ה' הפוקדים את המקום בקדושה.

הסיבה שהרב צבי יהודה זצ"ל נמנע מלהכניס את אצבעותיו בסדקי הכותל היא מדין מורא מקדש, זאת משום שבאותו רגע היה נעול נעליים ולא עלה על מנת לקיים את מצוות "ראה כל זכורך לפני ה'". אולם כל מי שעולה בקדושה מקיים מצוות עשה ודורש את ירושלים בכל ליבו, נפשו ותפילתו.

לאחר המדידות של צה"ל, עם כל החומרות, אנו יודעים בדיוק איפה אין חשש קדושת מקדש ורק לשם עולים יראי ה', בוודאי לא נכנסים למקומות האסורים.

עלייה להר הבית הינה חיונית ממש בימינו, כי בימים אלו עם ישראל מתרחק מהמקום ולא מבין את קדושתו. תפקידנו הוא לגלות לעם ישראל ולכל העולם כי המקום קדוש לישראל ובתוך כך למנוע מהמוסלמים לפגוע בקדושתו או לחילופין ליחסו כקדוש למוסלמים והנוצרים. מורא מקדש מחייב לפרסם את מעלת המקום ולהתרומם בשפע קדושתו, המשפיע על העולים מורא מקדש ולהט אמונה שאינו פוסק.

הגאון הרב אליעזר מלמד שליט"א

מקום מקדשנו בריבונות ישראל – (רביבים טז' חשוון התשע"ז)

הר הבית מוקד התפילות

הר הבית, מקום המקדש, הוא המקום שאליו כל ישראל נכספים ואליו מכוונות כל התפילות (ברכות ל, א). על בניין ירושלים והמקדש אנו מתפללים בשתי ברכות מתוך תשע עשרה הברכות של תפילת עמידה: א) "ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ותשכון בתוכה כאשר דיברת"; ב) "והשב את העבודה לדביר ביתך... ותחזינה עינינו בשובך לציון". עם סיום התפילה אנו שבים ומבקשים: "שייבנה בית המקדש במהרה בימינו". ובכל חתונה אנו חוזרים ונשבעים לירושלים ולבניינה.

וכן בברכת המזון, ברכה שלמה מוקדשת לירושלים: "רחם נא ה' אלוֹקינו על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך... ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו... ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו, ברוך אתה ה' בונה ברחמיו ירושלים אמן".

כאן המקום לשבח את מכון המקדש ואת כל הרבנים ואנשי הציבור העוסקים בלימוד הלכות בית המקדש, שמקרבים את תודעתו וערכיו לבית ישראל ולאומות העולם.

מדרגת בית המקדש עדיין רחוקה

מאידך, אף שבניין בית המקדש הוא פסגת השאיפות הלאומיות של עם ישראל, רובנו לא רואים חובה לעסוק בהכנות ישירות לבניינו. משום שעוד רבה הדרך לפנינו, ביישוב הארץ כולה לאורכה ולרוחבה, בקליטת עלייה ובשיבת עם ישראל

לאמונה וללימוד התורה וקיום המצוות, כך שהתורה תאיר את חיי החברה, הכלכלה, המדע והתרבות של עם ישראל. תהליכים אלו נתונים לבחירתנו ואינם תלויים בהשראת שכינה, או בהלכות טהרה שקיומן רחוק מאיתנו. וכן מסתבר שלפני הגעתנו למדרגת המקדש נגיע לקיום מצוות השביעית והיובל כפי חיוביה מהתורה, שתלוי בכך שכל ישראל יישבו בארצם, כל שבט בנחלתו (עייני פניני הלכה שביעית יא, ה). כמו כן נראה שעוד לפני בניין המקדש צריך להקים את הסנהדרין, כדי להכריע בשאלות הקשורות לבניין המקדש וסדר עבודתו. לשם כך צריך שהתורה תחזור להיות מוקד חייו הרוחניים של רוב עם ישראל, ויתאגדו יחד כל הרבנים מכל העדות לבית דין משותף.

התהליך

יכול להתרחש נס, ועיני עיוורים תיפקחנה, ובזמן קצר נזכה לכל זה. אולם בדרך הטבע, עוד מוטלת עלינו עבודה גדולה של התקדמות והתעלות. צריך שהציבור הדתי יהיה חברת מופת מוסרית של אנשי תורה, עבודה ודרך ארץ, שזוכה לברכה אלוקית בהקמת משפחות מפוארות ובתרומה לכלל, עד שהמוני בית ישראל ירצו להתקרב לתורה ולמצוות. אז נוכל להתקדם לקראת בניית בית המקדש. יהי רצון שמצד אחד נזכה להיות שותפים מלאים בקירוב הגאולה, ומאידך - נזכה לכך במהרה בימינו.

הריבונות על הר הבית

אף שאנו רחוקים מהמדרגה הראויה להקמת בית המקדש, בשום פנים אסור לנו לוותר על הריבונות במקום מקדשנו. שכך היא חובת מצוות יישוב הארץ, שנאמר: "והורשתם את הארץ וישבתם בה" (במדבר לג, נג), "וירשתם אותה וישבתם בה" (דברים יא, לא). "וירשתם" הכוונה לריבונות. וכפי שכתב הרמב"ן: "נצטוונו לרשת את הארץ אשר נתן הא-ל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה" (השמשות לספר המצוות מצווה ד).

המקום החשוב ביותר מבחינת מצוות יישוב הארץ הוא הר הבית. וכפי שלמדנו שמקומות בסוריה שכבש דוד המלך לא התקדשו בקדושת המצוות התלויות בארץ, מפני שכבשם לפני שכבש את ירושלים (ספרי עקב). וכן נפסק ברמב"ם (תרומות א, ב ד). הרי שעיקוב בריבונות על ירושלים פוגע במצוות היישוב והריבונות בכל הארץ.

העלייה להר הבית בזמן הזה

אילו היה הדבר אפשרי, מוטב היה לסגור את הר הבית בפני כל אדם, שיהיה שמור ומובדל בקדושתו עד שייבנה בית המקדש. אבל כל זמן שהר הבית פתוח לערבים, מצווה לעלות להר הבית כדי לבטא את הריבונות הישראלית על ההר. ואמנם בזמן המנדט הבריטי עמדת הרבנים ובראשם מרן הרב קוק זצ"ל הייתה שאסור לעלות להר הבית. אולם זה היה לאחר כשלוש מאות שנה שבהן יהודים לא הורשו לעלות להר הבית, עד שהתעורר ספק היכן הוא מקום המקדש (ששטחו פחות מעשרה אחוז ממתחם הר הבית). אולם בעקבות שחרור הר הבית חזרו רבנים, ובראשם הרב גורן זצ"ל, למדוד את שטחי ההר, וקבעו היכן היה מקום המקדש, והיכן מותר לעלות בטהרה. וכך אנו יכולים לחזור למנהג שהתקיים על ידי גדולי ישראל במשך יותר מאלף שנה, לפיו עולים לאחר טבילה למקומות המותרים בהר הבית ומתפללים על בניין המקדש וגאולת ישראל.

בנוסף לכך, מצוות יישוב הארץ מחייבת אותנו בכך. ולפני הקמת המדינה, מחמת האונס לא יכולנו לקיים את המצווה. היינו תלויים אז בחסדי האנגלים, שבנוסף לכך שבגדו במנדט שהוטל עליהם לבנות בית לעם היהודי, גם טענו שאם היהודים יעלו להר, לא יוכלו לערוב לשמירה על חיי היהודים בארץ. אבל כיום בחסדי ה' יש לנו כוחות ביטחון שבכוחם להגן על עמנו וארצנו.

יבורכו העולים להר שמקיימים את מצוות יישוב הארץ בלב ארץ קודשנו.

חשיבות החזון

ואם ישאלו, הואיל ובית המקדש רחוק מאיתנו, מדוע חשוב כל כך לשמור על זיכרוננו ועל הריבונות במקום משכנו? מפני שהחזון הוא היסוד המניע את כל תהליך ההתקדמות. וכאשר שוכחים את החזון, התהליך כולו נעצר.

לדבוק בחזון

כאשר היינו בגלות האיומה, למרות התנאים הקשים הצלחנו לשרוד ולהחזיק באמונה שכדאי לסבול את כל הרדיפות והרציחות, כי בסוף נוכה לחזור לציון בית חיינו. כיום הדרישה מאיתנו צנועה בהרבה: לדבוק במקום בית מקדשנו.

הרב עזריה אריאל שליט"א²

עלייה להר הבית בימינו

שתי שאלות מרכזיות עומדות בפנינו, כאשר אנו דנים באפשרות להתיר עלייה להר הבית בימינו על פי תנאי ההלכה הנדרשים. שאלה אחת, האם ניתן לסמוך להלכה ולמעשה על המסורת שמקום בית המקדש נמצא בכיפת הסלע, ועל פי זה לתחום את המקומות המותרים בכניסה לאחר טבילה במקווה. שאלה שנייה, האם יש לחשוש שהעלייה בהיתר תגרום למכשול לרבים שייכנסו למקומות האסורים בכניסה, וכן שייכנסו ללא טבילה להר הבית.

המסורת

הרדב"ז¹, מגדולי הפוסקים בכל הדורות, קובע בתשובותיו את המסורת על מקום המקדש להלכה ולמעשה, וכלשונו: "אין ספק כי האבן הזאת אשר תחת הכיפה היא אבן השתיה אשר עליה היה הארון בקודש הקודשים".

זיהויו של הרדב"ז וקביעתו להלכה, מעניק גושפנקה הלכתית למסורת ארוכת שנים, שעל פי המקורות שבידינו היא ידועה לפחות שמונה מאות שנה לפנינו³.

אף ידוע ממקורות חז"ל (כגון הירושלמי בפסחים פ"ז הי"ב) שהיו תנאים ואמוראים שנכנסו להר הבית מאות שנים אחרי החורבן, ומכאן שהייתה להם מסורת היכן מקום המקדש, למרות ההרס הנרחב בשעת חורבנו. ומאחר שידוע שאחרי החורבן הייתה מסורת על מקום המקדש, וגם ידוע לנו על מסורת כזו מלפני לפחות אלף ושלוש מאות שנה⁴, מה פשוט מלחבר את המסורות הללו זו לזו?

² המאמר נערך מתוך מאמר של הרב עזריה אריאל שליט"א שהתפרסם בבטאון 'מעלין בקודש' לח. כאן הובאו עיקרי הדברים, כולל דברים שהושמטו ב'מעלין בקודש'.

³ המקורות בעניין זה ידועים, ראה למשל בספרו של הרב גורן 'הר הבית' פכ"ו, בספר 'המסורת על מקום המקדש', ובספר 'הר הבית כהלכה' שער ב'.

⁴ מבנה כיפת הסלע נבנה לפני כאלף ושלוש מאות שנה, וע"פ המסורת - נבנה על גבי אבן השתיה.

והלא אך טבעי שעל מקום זה, שעליו נאמר "והיו עיני ולבי שם כל הימים" (מלכים-א ט, ג), יהיו גם עיניהם וליבותם של ישראל כל הימים. והרי כל מי שעומד ומתפלל בהר הזיתים, כפי שידוע שעשו יהודים בכל הדורות (גם כאשר נאסרו עליהם המגורים בירושלים), צריך לדעת⁵ ובוודאי גם משתוקק לדעת היכן מקום המקדש.

כל כך פשוט ומתבקש ולא יתכן אחרת מאשר שאב מסר לבנו וסב לנכדו היכן הוא מרום מראשון מקום מקדשנו, "אם אתן שנת לעיני ועפעפי תנומה עד אמצא מקום לה", משכנות לאביר יעקב" (תהלים קלב). הלא די בכך שפעם בכמה עשרות שנים יבקרו יהודים באזור וימסרו את הידיעה זה לזה: "על גבעה זו עמד בית המקדש, ואבן זו היא אבן השתיה", כדי שמסורת יקרה ומהותית זו תישמר. כשהשל"ה הקדוש עלה לירושלים הוא נשאל כיצד הוא גר בה, הרי אין לנו ידיעה ודאית על מקום המקדש, ויש לחשוש שמא כל מקום הוא מקום המקדש ויש בכך איסור כרת, וכך השיב:

"מה שתמה על דירתי בירושלים עיר הקודש תיבנה ותיכונן, מחמת קדושת מקום המקדש בקדושתו עליו אף בחורבנו, ואין לנו קבלה ודאית איזהו מקום המקדש, ואם כן כל ירושלים בספק כרת, ומטעם זה נמנעו הגדולים לדור בירושלים, ושעל כן לא דר האר"ז⁶ ל בירושלים. עד כאן דברך.

דע אהובי שלא נעלם ממני כי דברי מעלת כבוד תורתו הם לשם שמים, אבל מכאן והלאה לא ישמע על פיה פה קדוש לדבר כן, להוציא לעז על דירת ירושלים אף עתה בחורבנה. כי מעלת כבוד תורתו דן על פי השמועה, וכל האדם כוזב.

דע כי מעולם לא היה ספק במקום בית המקדש, כמו שאין ספק שהיה בית המקדש ושיהיה בית המקדש, כך אין ספק במקום בית המקדש כי הוא זה, ולא היה נתעלם מן העין אפילו רגע אחד. אף על פי שהיתה ירושלים הולכת מממלכה לממלכה, מכל מקום לא נפסקה הקבלה והידיעה. על כן גזר השם יתברך על כותל מערבי שלא תחרב, ויהיה רישומו ניכר.

ונוסף על זה הראייה הר הבית וסימנם וכל ההרים, הר המשחה וכיוצא בם. ועמק יהושפט ונחל קידרון ומי

⁵ ישנה חובה לקרוע כאשר רואים את מקום בית המקדש חרב, וכן יש חובה בכל תפילה ותפילה לכוון את פניו לקדוש הקודשים.

השילוח, הכל מסומן וברור לעיניים. והרבה עניינים כיוצא בזה. כולם גלויים להאומות ולהבדיל לאומה ישראלית, והדברים מקובלים ונראים עין בעין, וכולם בשמות הראשונים נקראו אף להאומות מאומה לאומה.

וכל שכתוב בספר כפתור ופרח פרק שישי בזכרון עיר אלוהים ירושלים והר הבית ובית המקדש (אין שם) [צ"ל עי"ש] [ה] כל אמת, וכן נראה עם כולם. לכן מ"ש בפרק הנ"ל דף כב שרבינו חננאל דפריש ז"ל אמר ולבוא ירושלים ושיקריב קרבנו בזמן הזה כו' כו', הנה אמת דיבר לפי הדין המבואר בתלמוד שאמר שמעתי שמקריבין אע"פ שאין היכל כו' ואין ספק בעולם במקום בית המקדש ובכותל מערבי, רק אין אנחנו יודעים נגד איזה מקום הלך המקדש, כי מפני חטאים חרב ולא נשאר רק כותל מערבי. ועל כן משערים לפי מה שהיה הר הבית חמש מאות אמה, לעשות הרחקה לפי אומד הדעת לפי שיעור הזה.

השל"ה קובע באופן חד משמעי שאין כל ספק במקום בית המקדש. אומנם איננו יודעים לסמן בדיוק "נגד איזה מקום הלך המקדש", עד היכן הגיע, ולכן מתרחקים כפי אומד הדעת. היה מקום לחשוב שכוונתו באומרו שאין ספק במקום בית המקדש, לומר שאין ספק במקום הר הבית (היינו שקורא להר הבית בית המקדש), אך עדיין אין לנו ידיעה על מקום בית המקדש ממש. אלא שהשל"ה מאשר את תיאורו של הכפתור ופרח, ומוסיף שלכן (!) נכון גם מה שכתב הכו"פ על תכניתו של ר' חננאל (כך גרסתו) מפרס להקריב קרבנות בזה"ז, שהרי כך הדין שמקריבין אע"פ שאין בית, ואין ספק במקומו של הבית. ברור מדבריו שמכיוון שמקום בית המקדש ברור וידוע, ניתן לזהות את מקום המזבח, ולכן ניתן לחדש את העבודה.

זיהוי כיפת הסלע עם מקום המקדש מקובל בעם ישראל ובפוסקים ללא כל פקפק, ורק כמה מחקרים חדשים במאה השנים האחרונות החלו לפקפק במסורת המקובלת. מעיון בכתביהם של גדולי ירושלים שהטילו איסור גורף על הכניסה להר קודם שנת תש"ח, עולה שלא פקפקו כלל בזיהוי זה. ההוראה וההנהגה שלא להיכנס להר הבית נבעה משני טעמים: מחוסר ידיעה מספקת על גבולותיהם המדויקים של העזרה והחיל, וכדי למנוע כניסת תיירים באיסור לכל חלקי ההר וללא טבילה⁶.

כמו כן, היום אנו יודעים שהטופוגרפיה של ההר מוכיחה בבירור את המסורת. הפרשי הגבהים בין פסגת הצ'כרה (743.7 מ'

⁶ להרחבה על טענה זו ראה בגרסה שנרפסה ב'מעלין בקודש'.

מעל פני הים) לבין מפלס הרמה המוגבהת ובין הרמה לשטח שממזרח לה תואם להפרשי המפלסים בין קרקע ההיכל לבין קרקע העזרה ועזרת נשים המפורטים במסכת מידות. ולעומת זאת, כל ניסיון של העמדת מקום המקדש במקום אחר בהר, הינו בלתי אפשרי בעליל.

גם בנושאים הנוגעים לאיסור כרת, כאשר יש בידינו אומדנות מובהקות - ניתן לסמוך עליהן הלכה למעשה⁷.

המסורת הידועה כיום על זיהוי המקדש היא מסורת חיה. אין ספק שכך חשב כל ירושלמי מצוי לפני עשרות ומאות שנים, כפי שהדבר מתבטא גם במאות ספרים ובציורים. מקצתם גם כתבו זאת לעניין הלכה בנושאים שונים.

אמת היא שאיננו יודעים לשלשל את המסורת איש מפי איש עד ימי בית שני, אך בכך לא ייגרע כוחה. כשאמרה הגמרא (ערכין לב ע"ב): "כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל מצוות הללו נוהגות בה" לא דרשה הגמרא שהמסורת תכלול מגילת יוחסין ממי שמע האבא. מובן שאין לקבל מסורת עממית שיש עליה פירכה של ממש. אולם כאשר אין פירכה שכזו, ומדובר במקום שתמיד הייתה בסביבתנו נוכחות יהודית כלשהי שאיפשרה את העברת המסורת, וההיגיון מחייב שאכן הועברה כפי שמתבקש במקום החשוב ביותר לעם היהודי, ופוסק הלכה בשיעור קומתו של הרדב"ז ואחרים שמכו עליה הלכה למעשה, זוהי "מסורת" לכל דבר.

ברוך ה', הערפל שהיה קיים בעבר סביב גבולות העזרות והחיל, התפור במידה רבה. לא זו בלבד שכיום ידועות ראיות חדשות על קדמות המסורת, ומידע טופוגרפי מבוסס יותר שמאשש אותה, מידע שלא עמד בפני רוב ככל האחרונים. מכיוון שמבואר לנו שהפוסקים לא ערערו כלל על מסורת הכיפה, לא נותר לנו אלא למדוד ממנה את הגבולות ולשרטט מפה, והרי כיום אלו כלים מצויים ביד כל אדם. יכול כל תלמיד חכם לשבת בביתו ובלחיצת כפתור לקבל מפה עם תצלומי אוויר וסימוני מרחקים, ולברר לעצמו ולתלמידיו את הגבולות, להחמיר בספקות הדרושים⁸ ולהציב גבולות ברורים, ואין כאן כל בית מוחש.

⁷ ראיות לעניין זה הובאו במאמר הנ"ל.

⁸ במחלוקת הראשונים האם עשר האמות שהוזכרו במידות פ"ב מ"ג הן רוחב החיל או גובהו, התגלו לנו דברי יוסף בן מתתיהו המכריע כדעת רוב המפרשים. אכמ"ל על ספקות חדשים שהועלו לגבי רוחב החיל, אך ידיעותנו על גבולות הרמה מאפשרים להגביל גם אותם.

חשש מכשול

שאלה שנייה היא, האם יש לחשוש שמא בעקבות העולים בטהרה למקומות המותרים, יהיו שיעלו בטומאה ולמקומות האסורים (חשש זה הוזכר בהרחבה בידיע אומר ח"ה יו"ד סי' כו, בסופו, וכן בסגנונות אחרים בפי חלק מהאוסרים בימינו, ויש מקום לשער שמבחינת כמה מהם זהו הטעם עיקרי).

בפועל, אחרי שנים מספר של עליית רבבות יהודים יראי שמיים בטהרה למקומות המותרים, ניתן לומר שהחשש מכניסה מוטעית לעזרה אינו מציאותי. הציבור קבע מסלול מוכר וידוע סביב הרמה, שבקצה המזרחי של ההר, בחלקו הסמוך לעזרת נשים, הוא צמוד לחומה המזרחית. ככלל, גם המשטרה אינה מאפשרת לבעלי חזות דתית חריגה מהמסלול שנקבע להם.

לדאבונו יש תיירים יהודים שנכנסים למקום המקדש, אך אין לעלייתם כל קשר לעולים בטהרה. קיימות קבוצות מאורגנות שמבקרות במקום המקדש מזה שנים רבות, בטרם החלה העלייה ההמונית של יהודים יראי שמיים, ויש שמקשרים בין שתי המגמות, אך זוהי טעות.

כבר כתב על כך הרב חיים דוד הלוי (שו"ת עשה לך רב ח"א סי' טו): "יש אמנם החוששים פן ואולי היתר הכניסה יגרור אחריו הכשלת רבים באיסור כרת שייגררו להכנס גם לשטח האסור, או שיכנסו לשטח הר הבית ללא טבילה וחליצת נעלים כדין. אך לענ"ד אין כדאי בחששות אלה לאסור על עצמנו הכניסה להר הבית, כי אלה שאינם חוששים לקדושת המקום - הלא גם עתה נכנסים הם לפני ולפנים, ומי הוא המפסיד מגזירה זאת? רק יראי ה', שלבם יוצא לעמוד במקום הקרוב ככל האפשר לאותה נקודת אור מופלאה, שבה נגלתה בעבר שכינת ה' באור בהיר, ושרויה גם בהוה, אם כי בהסתר פנים. וחזקה על אלה הרוצים לשפוך שיחם ושיגם לפני בוראם במקום קדוש זה, שיזהרו לבל יכשלו באיסור כל שהוא".

אדרבה. לפי ידיעתי, אחרי שיחות עם כמה תלמידי חכמים מהעולים הקבועים והוותיקים, ההתרשמות הברורה היא שההפך הגמור הוא הנכון: **מאז שהתרבו העולים בטהרה - התמעטו העולים באיסור**⁹.

סח לי הרב אליהו ובר שליט"א, ראש "ישיבת הר הבית" ומן העולים המתמידים ביותר והמכירים היטב את הנעשה, בשם

⁹ זהו הניסיון המצטבר במשך למעלה מעשרים שנה, ראה במבוא לספר 'אל גבעת הלבונה' (יצא לאור בתשנ"ט) עמ' טו-ז, ע"ש.

מדריך תיירים שמביא קבוצות שונות להר: מאז שהתחילה העלייה ההמונית של הדתיים יש פחות ופחות קבוצות חילוניות שעולות, מפני שההר נתפס יותר כמקום דתי מאשר כאתר תיירות¹⁰. ממנו ומאחרים שמעתי, שגם כאשר כבר מגיעה קבוצת מטיילים יהודים שלא טבלו, לפעמים עולי ההר בטהרה מצליחים למנוע את כניסתם למקום המקדש, ואפילו המשטרה משדלת לעתים את המטיילים הללו להצטרף לקבוצות היהודים במסלול ההלכתי.

אין כל ספק שאם רבים מיראי ה' יצטרפו לעלייה המגמה החיובית תתחזק. ניתן יהיה לדרוש, למשל, שתוכשר יחידת משטרה מיוחדת שתיטתה לפני עבודתה השוטפת בהר¹¹.

בשביל מה לעלות?

חולשת הנימוקים כנגד העלייה מלמדת, לענ"ד, שבמוקד ההתנגדות עומדת השאלה: בשביל מה בכלל לעלות. ואכן, על דרך משל, לו יצויר שתהיה מסעדה שחציה טריפה ואילו על חציה השני ניתן יהיה להוכיח "באותות ובמופתים" שהוא כשר, האם יעלה על דעתו של אדם ירא שמיים להיכנס לחצי הכשר? "בשביל מה להסתבך?", האם חסרות מסעדות כשרות לגמרי?! והנמשל: אם אין כל צורך להיכנס להר הבית, האם לא עדיף לצאת מידי כל חשש ולעמוד מרחוק?

לענ"ד זוהי הרוח המנשבת מדברי כמה מהאוסרים, עתים במפורש ועתים במובלע.

¹⁰ יודגש למען הסר ספק ואי הבנה: הר הבית שייך לכל ישראל, דתיים ושאינם, וכולם רצויים בירושלים עיר הקודש, "עיר שעושה את כל ישראל חברים". ההבחנה כאן בין הציבורים היא רק על בסיס ההנחה שבדרך כלל אלו שאינם דתיים אינם נטהרים במקוה לפני העלייה. גם מבחינת כניסת גויים, המשטרה מציגה נתונים על ירידה של כ- 50% במספר התיירים המבקרים בהר, במקביל לעלייה הגדולה במספר היהודים העולים בטהרה בעשור האחרון, לכאורה ללא קשר סיבתי ידוע (אין בידי המשטרה פילוח של התיירים בין יהודים לשאינם, אך רובם הגדול גויים).

¹¹ לעניין החובה להתחשב בדעת הרבנות הראשית מצד היותה מרא דאתרא, אעיר בקצרה: גם לדעת הסוברים שהיא מרא דאתרא, הרי זה לגבי התחומים שעליהם הופקדה ע"פ החוק: אישיות וכשרות ו"המקומות הקדושים ליהודים" על פי הגדרתם בחוק (רחבת הכותל המערבי, ולהבדיל, קברים, אך לא הר הבית). מי שלא הוסמך למנוע כניסת גויים לקדש הקדשים, והחוק אינו מעניק לעמדתו בענייני הר הבית שום משקל, אינו "מרא דאתרא" למנוע כניסת יהודים.

יש שהגדילו לומר שגם אם נניח שמעיקר הדין הכניסה מותרת בשופי, הכניסה שלא לשם עבודת הקרבנות היא פגיעה במורא מקדש¹². ואיני יודע כיצד יפרנסו את דברי הרמב"ם המפורשים (הל' בה"ב פ"ז ה"ז): "אף על פי שהמקדש היום חרב בעונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבניינו, לא יכנס אלא למקום שמוותר להכנס לשם ולא ישב בעזרה". הרי שבתנאים שבהם מותר להיכנס להר הבית בימי בנינו, בטהרה המתאימה לכל קדושה כעניינה ולדבר מצוה (כמ"ש בהל' ב שם: "ולא יכנס לו אלא לדבר מצוה"), מותר להיכנס גם בחורבנו, כגון לתפילה. ולו יצויר שיהיה טהור לגמרי אף מטומאת מת, הוא ובגדיו, יוכל להיכנס אפילו לעזרה¹³! וכך נהגו חז"ל להיכנס להר הבית אחרי החורבן, כמבואר במכות כד ע"ב וירושלמי פסחים פ"ז ה"ב.

לפיכך אציין כמה נימוקים יסודיים לחשיבות העלייה. עניינים אלו כבר התלבנו בספרים שונים, בפרט בספר 'אל גבעת הלבונה' שמוקדש כולו לעניין זה, ולפיכך אתייחס בעיקר להיבטים אקטואליים שמתבררים עם הזמן. יודגש שהנימוקים הללו אינם עילה מספקת לדחיית איסורים, אך יש בהם כדי לעמוד על עיקר הדין ולא לחוש לחששות רחוקים¹⁴.

¹² הרב עמיאל שטרנברג שליט"א, בסדרת שיעורים ביישיבת הר המור, תשע"ח (הקלטה ביד). הרב טוקצ'נסקי, שכתב כנ"ל שכיום אין מצווה בכניסה, התכוון לטיול בעלמא, כמובח מדבריו על הקמת בית כנסת בהר. ¹³ וכן כתב במשנת יעקב, הל' בה"ב שם, עמ' לה: "ולענ"ד אם עולה באופן הנוכח להתפלל שם מתוך רגש קודש להיות קרוב יותר למקום קדש הקדשים, ובפרט שברצונו להתפלל על חורבן הבית שיבנה במהרה בימינו, הוי שפיר צורך מצווה ואינו עובר בעשה של מורא מקדש", והוכיח מהרמב"ם כנ"ל.

האיסור הוא להיכנס להר הבית במטרה סתמית, לשם ביקור גרידא או לשם קיצור הדרך, ולכן כל צורך מצווה שהוא מתיר את האיסור. כך גם בבית הכנסת, אפילו שהיה בו נחשבת כמצווה (סי' קנא ס"א), "אשרי יושבי ביתך" (תהלים פד, ה), והפסוק במקורו נאמר על מקום המקדש, "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', לבי ובשרי ירגו אל א-ל חי" (שם ג). אם כן, כל עליה שמתקיים בה "בבית אלקים נהלך ברגש", הליכה ביראת ה' מתוך כוונה טובה שאין בה ניצול של ההר לצרכים פרטיים, הרי זה דבר מצווה שמצדיק את הכניסה.

¹⁴ לשם השוואה אציין שלשלו סוגיות שונות לחלוטין אך יש קו החורו את שלשתן, והוא שהכרה בנחיצותו המעשית או הרוחנית של עניין כלשהו היא הגורמת לעמידה על עיקר הדין והתעלמות מחששות צדדיים. א. בעניין העולים מאתיופיה הרה"ר סמכה על דעת הרדב"ז שהכשרים, למרות פקפוקים שונים על היתרו וכן על קורותיהם מאז היתרו ועד היום, מאחר ש"אין בדורנו מי שיכול לחלוק עלינו" (מנחת אברהם ח"א עמ' קצ). ומדוע שבהר הבית לא נסמך עליו?

ב. בעניין עוגיות פפושדו בפסח הרב עובדיה יוסף זצ"ל ובניו ממשיכי דרכו שליט"א נוקטים בכל עוז בהיתרם (שלדעתם יש בו צורך ציבורי, ראה 'משיעורי מרן הראש"ל' צ"ח עמ' שלב), על פי סברות שנויות במחלוקת, ולדעת אחרים עוגיות אלו הם חמץ גמור והאוכלו ענוש כרת. ולא יהא הר הבית כפפושדו?

ג. על פי השיקול שכניסה בהיתר יוצרת אווירה שבגללה אחרים מצטרפים ועושים שלא כרת ועוברים איסורים חמורים, היה הרבה יותר ראוי לאסור את השירות בצה"ל, שרבים חללים ברוחניות הפילה, ולא פעם אותם 'חללים' התגייסו בעקבות עידוד של רבנים, וד"ל. בעניין זה נוהג הציבור הדתי על פי עיקר

א. השאיפה אל הקודש והמקדש. קרבת ה' מושגת גם בקרבה פיזית למקום שבו בחר להשרות את שכנתו, וכל ספר תהלים מלא מזה: "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחִצְרוֹתָהּ", לְבִי וּבִשְׁרִירֵי יִרְגֶּנּוּ אֶל אֱלֹהֵי" (תהלים פד, ג, וראה גם בפרקים ה, כג, כו, כז, מב, מג). ודווקא בזמן החורבן יש עניין מיוחד בהבעת הכיסופים למקום הקודש, כדברי רבי יהודה הלוי בשירו 'ציון הלא תשאל': "יִנָּעַם לְנַפְשִׁי הַלֵּךְ עָרֹם וַיַּחַף עָלֵי חֲרֻבוֹת שְׁמָמָה אֲשֶׁר הָיוּ דְבִירֶיהָ. בְּמָקוֹם אֲרוֹנָהּ אֲשֶׁר נִגְנְנוּ, וּבְמָקוֹם פְּרוּבֶיהָ אֲשֶׁר שָׁכְנוּ חֲדָרֵי חֲדָרֶיהָ". הביקור בהר משפיע ומרומם גם אחרי היציאה ממנו. מהיכרותי את העולים להר ה', בדרך כלל הקישור להר קדשנו אכן מחזק את יראת השמיים בכללה ודקדוק ההלכה (גם אם בתקשורת, כדרכה, בולטים יותר צדדים של חולשה).

ב. כיבוש הר הבית וביסוס הריבונות עליו. מאז ההכרזה "הר הבית בידינו" נמסר ההר לשליטה מעשית של המוסלמים, העושים בו כבתוך שלהם. מדינת ישראל טרם ביצעה חפירה מסודרת בהר, וחקר המקדש נסמך על פירושים משולחנם של חוקרים מאומות העולם מלפני כמאה שנה. אפילו חפירה מחוץ להר בצמוד לכותלו המזרחי, שעשויה אולי להניב ממצאים חשובים על מקום שער שושן ועל ההבחנה בין עיקר ההר המקודש לבין הרחבתו, איננה מתאפשרת כיום מסיבות פוליטיות. מצב זה קיבל גושפנקה רשמית בהסכם השלום עם ירדן, שהעניק לה "מעמד מיוחד" בהר הבית. בתוכניות מדיניות שנתקמות חדשות לבקרים עולה עדיין הרעיון להעביר את ההר לריבונות זרה בצורה זו או אחרת. הר הבית זקוק, אפוא, לכיבוש מחודש, תודעתי ופוליטי.

מובן מאליו ש"כיבוש" הוא כיבוש רבים, על ידי נציגי העם ועבור העם, אולם אין זה פוטר את היחידים. בכל מצווה ציבורית יש אחריות גם על היחיד לעשות כל מאמץ סביר לקיומה, בבחינת "פרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול"¹⁵.

הדין, נגד דעתם של רבנים רבים וחשובים מהציבור החרדי, כי מבינים ש"גדול הוא קידוש השם מחילול השם" (ירושלמי קידושין פ"ד ה"א), וכביאורו הידוע של הרצ"ה (לנתיבות ישראל, הוצ' ישיבת בית אל, ח"ב עמ' שסו): "כשבאותו עניין יש צד קידוש השם וצד חילול השם, אין אומרים 'ספקא ושב ואל תעשה', אלא שצד קידוש השם הוא הגדול, המכריע והמחייב", וערכו המעשי והרוחני של השירות כהלכה גובר על סכנותיו (כמובן אני טוען שזו דעת הרצ"ה בנד"ד).¹⁵ הרחבתי על כך במאמר 'אחריות היחיד במצוות הציבור', אמונת עתיד 118 עמ' 190 - 203, ועוד חזון למועד א"ה.

כך כתב בשו"ת ציץ אליעזר לעניין ישוב הארץ (ח"ז סי' מח, קונטרס אורחות המשפטים פי"ב): "מבחינה זאת של המצוה הכללית חל חיוב יתר למצוות עלייה והתיישבות מאחר קום המדינה גם על כל יחיד ויחיד מיישראל הנמצא בגולה... בהיותו מצווה להיאחז בארץ כדי לחזק בכך המעמד הכללי של חובת האחיזה וההתיישבות, שלא תחזור ותשקע חלילה בזמן מן הזמנים ובאיזו דרך שהיא בידי זרים", עי"ש ראייתו משו"ת הריב"ש סי' קא. והוסיף הציץ אליעזר: "ואם כך הדבר בכל התקופות, גם בזמן שהיינו עוד רחוקים מלהוות עם בארצו, על אחת כמה שגדול ומכופל חיוב זה על כל יחיד ויחיד לעלות ולהתיישב בארץ... לתועלת האומה והמדינה בתהליך יצירתה, שיפוצה וקוממיותה כאומה חזקה בארץ קדשה". מה שהיה נכון בתל חי לפני כמאה שנה, "עוד דונם ועוד עז", נכון גם היום בהר הבית, בהבדלות המתבקשות בין עשר הקדושות.

בימים בהם נכתבות שורות אלה מתנהל מאבק ציבורי על דמותה של רחבת הכותל המערבי. אלפי אנשים ונשים, המבינים את אחריותו של היחיד במאבק הציבורי, באים מדי חודש בחודשו להראות נוכחות של שומרי תורה כדי לשמר את צביונו של הכותל והתנהלותו על פי ההלכה. אך למרבה התמיהון, במרחק 300 מטר משם הערבים משתלטים על שער הרחמים ובונים בו מסגד חדש, ושומרי התורה מחשים! מדוע שמירת צביונו של הכותל מטילה אחריות על היחידים יותר מאשר בהר הבית!?

מי שעוקב אחרי הנעשה בהר לאורך השנים, החל מהשחתת שרידי המקדש ע"י הוואקף וכלה במשחקי כדורגל על ידי נערים ערביים, רואה כי קיים קשר ישיר ומובהק בין הנוכחות וההתעניינות הציבורית של יהודים בהר לבין אכיפת החוק בתוכו. אביא לכך שתי אסמכתאות:

השר לבטחון פנים גלעד ארדן, שהוביל את סילוק ארגוני הפורעים והמסיתים מהר הבית, כתב (טו בשבט תשע"ט, מכתב ברכה לרגל צאת הספר 'הר הבית כהלכה' מאת הרב אלישע וולפסון): "אחד ההישגים הבולטים שלי ככהונתי כשר לבטחון הפנים... החזרת השקט והביטחון בירושלים בכלל ובהר הבית בפרט... שיבת המקדש תלויה במצוות העלייה אליו, כמאמר הכתוב 'לשכנו תדרשו ובאת שמה', ואני שמח שזכיתי ליטול חלק חלק בהתעצמות העלייה... אולם את התודה הגדולה אנחנו חבים בראש ובראשונה לרבבות העולים ולרבנים שמלווים זאת... ומזריזים אותנו להוסיף ולהתקדם כראוי" (הדגשה שלי. ע.א.). דברים

ברורים ברוח זו שמעתי משר החקלאות אורי אריאל (בדברים שנשא בתשעה באב תשע"ז, במצפה יריחו), שההחלטות במשרד ראש הממשלה על הנעשה בהר הבית מושפעות ישירות ממספר העולים.

ג. בניין בית המקדש. בניין בהמ"ק בימינו הוא נושא רחב יריעה, והניתוח שלהלן ייעשה בראשי פרקים לפי הנלע"ד. במצב המדיני-פוליטי בו אנו מצויים, המכשול העיקרי בפני הקמת בית המקדש הוא העדר רצון מספיק של עם ישראל, לרבות שומרי המצוות שבו. מבין שומרי המצוות, המתפללים יום יום לבניין בהמ"ק, יש ששמים את ייבם על מקדש משמיים, או ממתנים להופעת הנבואה מכוח שיקולים הלכתיים ורוחניים, ויש גם שבגלוי או בסתר אינם רוצים בשיבת העבודה למקומה, מכוח אידאולוגיות שונות ומשונות וגם מסיבות פסיכולוגיות גרידא¹⁶.

בהכללה, ניתן לומר שיש מתאם גבוה בין החולקים בשאלת העלייה להר לבין החולקים בשאלה משיקה: האם חובתנו לעשות כיום דבר מה מעשי לבניין בית המקדש. תיאורטית אלו שאלות נבדלות: יש הסבורים שמצווה לעלות להר לחי-זוק הריבונות עליו, אע"פ שלדעתם אין לאל ידיו כיום להקים מקדש ללא נביא; ולאידך גיסא, יש מעטים שפועלים מעשית לבניין בהמ"ק ואינם עולים להר.

אך במבט רחב מתברר שהמחלוקות הללו תלויות זו בזו. גם כאן, חלק משוללי העלייה אומרים זאת במפורש, כגון הראשל"צ הרב יצחק יוסף שליט"א (במכתבו לר' אריה ליפו על איסור העלייה, התפרסם בתחילת תשע"ו): "ועל דבר מה שהעלית על דל שפתך האפשרות להקמת בית המקדש בזמן הזה, הנה הדברים נדחו לגמרי מן ההלכה... ומוטב שלא ליישא וליתן עוד בדבר זה לבל יאמרו שמא יש איזה

צד להקל בדבר"¹⁷. רק מצווה לפרסם כי הסכמת הפוסקים... שאל לנו לפעול בעניין זה מאומה עד כי יבוא שילה ולו יקחת עמים".

כמוכן לא כאן המקום לדון בנושא רחב זה, אבל אם זהו שורש הפלגותא, שמא הגיע הזמן להניח בצד את הדיון המשני על העלייה להר ולהתמקד בשאלה העיקרית שבה הכל תלוי: מה חובתנו כיום הזה לבניין בית המקדש?

¹⁶ הרחבתי על כך במאמר 'חידוש עבודת המקדש בימינו', בטאון 'עמודים' 785 (חשוון-טבת תשע"ח) עמ' 13 - 18.

¹⁷ הביטוי "להקל" אומר דרשני. האם קיום מצוות רבות שעליהן נתחייבנו הוא קולא?

י. סיכום

א. גם לאחר חורבן הבית הייתה מסורת על מקום המקדש ונוכחות יהודית רצויה בסביבתו. לפיכך על פי הדין עלינו להניח שהמסורת עתיקת היוםין ולפיה כיפת הסלע נמצאת על מקום המקדש היא מסורת רצופה.

ב. הטופוגרפיה של ההר מוכיחה את צדקת המסורת.

ג. לא מצאנו במשך הדורות מישור מגדולי ישראל בכלל וגדולי ירושלים בפרט אשר פיקפקו בזיהוי של ההרדב"ז עד לעשרות השנים האחרונות, ורבים מגדולי הפוסקים הביאו מסורת זו להלכה.

ד. ממכתבי הרבנים שאסרו בעבר את הכניסה להר הבית מתברר, שהנימוק לאיסור זה לא היה פקפוק במסורת על כיפת הסלע. שני נימוקים היו לאיסור זה: בימיהם היה קושי רב לחשב על פי מסורת זו את גבולות העזרה והחיל ולהגדיר לציבור את הגבולות. בנוסף, היו קבוצות שנכנסו למקום המקדש בטומאה והייתה ציפייה שפרסום האיסור יגדור פרצה זו.

ה. בימינו נימוקים אלה איבדו מתוקפם. קיימת היכולת למדוד ולפרסם את גבולות העזרה והחיל, תוך לקיחת טווח ביטחון, ולסמן מפות ברורות לציבור, כפי שאכן נעשה. הטענה שעלייה בהיתר תביא עלייה באיסור אינה מוכיחה את עצמה. לאורך השנים פרסום האיסור לא מנע את הפיכת הר הבית לאתר תיירות. אדרבה, ניתן להצביע על מגמה ברורה ועקבית שבה דווקא העלייה בהיתר ממעיטה את האיסור, ובפרט מאז העלייה ההמונית בטהרה בשנים האחרונות. ככל שמתרבים העולים בקדושה וטהרה כך מקבל הר הבית בתפישת הציבור מעמד של מקום קדוש על כל המשתמע.

ו. ברקע החששות מפני העלייה עמדה גם התפיסה שאין בה כל כך צורך וטעם. אולם מאז שחרור הר הבית במלחמת ששת הימים השתנו בתכלית גם המניעים החיוביים לעלייה זו. לא רק כיסופי געגועים למקום הקודש ולהשבת השכינה, שיכולים להתקיים גם מרחוק, אלא גם פעולה ממשית לחיזוק הריבונות הישראלית על ההר ולחיזוק תודעת המקדש בישראל. כל מי שמכיר את הנעשה בהר יודע היטב שפעולות אלה מוכיחות את עצמן, ופסיעותיהם של אלפי היחידים מביאות עמהן קמעא קמעא את כיבוש הרבים של עם ישראל כולו. מכיוון שכך, יש בעלייה זו קיום מצוות התורה "לשכנו תדרשו ובאת שמה".

נר זכרון

לעילוי נשמת

אברהם עקנין

בן ניסים ורחל

נלב"ע כ"ג תמוז תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

דינה עקנין

בת רבקה ומאיר מזרחי

נלב"ע כ"ט אלול תשס"ד

ת.נ.צ.ב.ה

הר הבית כהלכה

בירור הלכתי מקיף, המבאר בהרחבה את
צדדי האיסור וההיתר והשיטות השונות
בנושא העלייה להר הבית בימינו.

הסכמות
מגדולי
הפוסקים

חדש!

ניתן להזמין הרצאה מרתקת
בנושא מאת המחבר
הרב אלישע וולפסון

להזמנת הספר חייגו 058-4011066

או חפשו בגוגל "הר הבית כהלכה" www.harhabait.org.il